

1 Důkazní břemeno

1.1 Jaká jsou pravidla týkající se důkazního břemena?

Důkazní břemeno vychází z tzv. povinnosti tvrzení, které je v zásadě určeno právní normou, na jejímž základě má být u soudu dané právo vymáháno – jedná se zejména o okruh skutečností, které v konkrétním případě musí být tvrzeny. Občanský soudní řád stanoví, že každý účastník je povinen označit důkazy k prokázání svých tvrzení – tato povinnost se nazývá důkazní povinnost. Obecně lze říci, že důkazní povinnost má každý, kdo něco tvrdí a toto tvrzení je relevantní pro daný případ.

Ke splnění povinnosti tvrzení a důkazní je ve svém rozsahu zavázán každý účastník. V případě, že skutková tvrzení účastníka a důkazní návrhy jsou neúplné, je soud povinen účastníka poučit.

Má-li soud za to, že dosud nebyly ve sporném řízení prokázány skutečnosti, které některý z účastníků tvrdí, musí jej poučit o povinnosti podložit svá tvrzení důkazy a o tom, že pokud tuto povinnost nesplní, může to pro něj znamenat možnost neúspěchu ve sporu. Tuto poučovací povinnost má však soud pouze při jednání a nikoliv v písemnostech soudu účastníkům, např. v předvolání k jednání.

1.2 Existují pravidla, která vylučují některé skutečnosti z důkazního břemene? Ve kterých případech? Je možné i tak vyvrátit určité právní domněnky předložením důkazu?

Není třeba dokazovat skutečnosti obecně známé tj. známé širokému okruhu osob v určitém místě a čase nebo známé soudu z jeho činnosti, jakož i právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky. Obsah cizího práva může soud získat samostudiem, na žádost soudu vyjádřením Ministerstva spravedlnosti, popř. znaleckým posudkem nebo dožádáním podle mezinárodních smluv. Všechny tyto skutečnosti lze vyvracet navrhováním důkazů.

Pro určitou kategorii skutečností může stanovit zákon domněnku. Mohou existovat domněnky vyvrátitelné, které připouští důkaz opaku a dále výjimečně domněnky nevyvrátitelné, které důkaz opaku nepřipouští. V případě vyvrátitelné domněnky považuje soud skutečnost za prokázanou, pokud některý z účastníků nenavrhl provedení důkazu, který by tuto domněnku vyvrátil a v řízení by tudíž vyšel najevo opak. U některých vyvrátitelných domněnek lze prokázat opak jen v zákonem stanovené lhůtě.

Soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal. Soud je rovněž vázán rozhodnutím o osobním stavu. Soud však není vázán rozhodnutím o tom, že byl spáchán přestupek, ani rozhodnutím o tom, kdo přestupek spáchal, jestliže bylo rozhodnuto v blokovém řízení. Žádné jiné výroky trestního rozsudku či rozhodnutí o správním deliktu soud nezavazují.

Zvláštním druhem vyvrátitelné domněnky jsou skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, rasy, víry či jiných skutečností. Důkazní břemeno pak nese protistrana, která musí prokázat, že účastník diskriminován nebyl.

Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou prohlášeny právním předpisem za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno. U skutečností prokazovaných veřejnými listinami nese důkazní břemeno ten, kdo chce vyvrátit jejich pravost. Naopak u soukromých listin nese důkazní břemeno ten, kdo se jich dovolává. Pokud účastník dokládá svá tvrzení soukromou listinou a protistrana zpochybní její pravost či správnost, pak důkazní břemeno přechází zpět na stranu sporu, která takový důkaz navrhla, a tato pak svá tvrzení musí prokázat jiným způsobem.

Shodná tvrzení účastníků není zpravidla třeba dokazovat a soud je bere za svá skutková zjištění.

1.3 Do jaké míry musí být soud přesvědčen o pravdivosti faktu, aby na něm založil rozsudek?

V řízení před soudem se uplatňuje zásada volného hodnocení důkazů, tj. zákon nestanoví přesné hranice, které by soudci říkaly, v jakém případě má mít danou skutečnost za prokázanou a kdy nikoliv. Občanský soudní řád stanoví, že „důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo v průběhu řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci“.

Soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu. Zjištěný skutkový stav je takovým stavem, o němž nejsou rozumné a důvodné pochybnosti.

Obecně platí, že pokud úvahy při hodnocení důkazů vyzní v závěr, že pravdivost skutkových tvrzení nelze potvrdit ani vyloučit, pak rozhodnutí soudu vyzní nepříznivě pro účastníka, pravdivost jehož tvrzení měla být prokázána.

2 Provádění důkazů

2.1 Provádí soud dokazování pouze na návrh účastníků nebo může soudce v některých případech provádět důkazy i z vlastního podnětu?

Ve sporném řízení platí obecně zásada, že soud provádí dokazování podle návrhů účastníků. Soud však může rozhodnout, že některé důkazy neprovede, zpravidla tehdy, má-li danou skutečnost již za prokázanou. Soud může provést i jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Neoznačí-li účastníci důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny. Soud může též vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků.

Naopak v řízení nesporném, tj. ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, jakož i v některých dalších řízeních je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány.

2.2 Je-li návrhu účastníka na provedení důkazu vyhověno, co následuje?

Soud provádí dokazování při jednání. Je-li to účelné, může být o provedení důkazu dožádán jiný soud nebo předseda senátu může důkaz z pověření senátu provést mimo jednání (souvisí i s tím, o jaký druh důkazu půjde apod.). Účastníci mají právo být přítomni při provádění dokazování. Výsledky dokazování je třeba vždy po jednání sdělit. Účastníci mají právo vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny.

2.3 Ve kterých případech může soud zamítnout návrh účastníka na provedení dokazování?

Záleží na rozhodnutí soudu, které důkazy provede. Rozhodnutí soudu o tom, že určitý navržený důkaz neprovede, musí být náležitě odůvodněno. Obecně lze říci, že soud neprovede ty důkazy, které nemohou dle jeho názoru přispět k objasnění věci (tj. zamezí tím zbytečnému provádění důkazů), soud by také nepřipustil takový důkaz, jehož provedení by si vyžádalo náklady nepoměrné vzhledem k výši nároku, který je předmětem sporu, nebo nelze-li výši nároku

vůbec zjistit. Aby soud mohl jednoznačně posoudit, jaké důkazy provede, jsou účastníci povinni navrhnout je konkrétně, tj. svědky označit jménem a dalšími identifikačními údaji a uvést, k jakým tvrzením by měl navržený svědek vypovídat, stejně tak jsou účastníci povinni specifikovat listinné důkazy anebo uvést okruh problematiky, k níž by se měl vyjádřit znalec prostřednictvím znaleckého posudku.

2.4 Jaké existují druhy důkazních prostředků?

Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Jde zejména o výslechy svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské a exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslechy účastníků.

2.5 Jaké jsou metody dokazování pomocí svědků a jak se liší od dokazování pomocí znalců? Jaká jsou pravidla pro předkládání písemných důkazů a znaleckých posudků?

Každá fyzická osoba, která není účastníkem řízení, je povinna dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Svědek vypovídá o tom, co sám zažil a vnímal. Musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soud. Na začátku výslechu je třeba zjistit totožnost svědka a okolnosti, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost. Dále je třeba poučit svědka o významu svědecké výpovědi, o jeho právech a povinnostech a o trestních následcích křivé výpovědi. Předseda senátu (soudce) vyzve svědka, aby souvisle vylíčil vše, co ví o předmětu výslechu. Pak mu klade otázky potřebné k doplnění a vyjasnění jeho výpovědi. Pokládá otázky mohou i členové senátu a se souhlasem předsedy senátu i účastníci a znalci.

Dokazování pomocí znalců je odlišné zejména z toho důvodu, že znalec většinou vypracovává písemný znalecký posudek, k němuž pak navíc obvykle podává ústní vyjádření. Důkaz znaleckým posudkem se provádí tehdy, je-li nutné posoudit skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí. Znalecký posudek má tři části: nález, ve kterém znalec popíše skutečnosti, které zkoumal; posudek, který obsahuje vlastní odborné posouzení (znalecké závěry) a znaleckou doložku. Znalec se zpravidla vyjadřuje ke konkrétním otázkám vymezeným soudem, nevyplývají-li požadavky na posudek přímo ze zákona (zejména v oblasti práva obchodních společností). Znalce ustanoví soud výběrem z osob zapsaných do seznamu znalců a tlumočnicků (které vedou krajské soudy). Znalci náleží za vydání odborného posouzení nebo vypracování znaleckého posudku finanční úhrada, stanoví-li tak právní předpis.

Účastníkovi, popř. i někomu jinému, může předseda senátu uložit, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo něco vykonal nebo snášel, jestliže je to k podání znaleckého posudku třeba.

Znalecký posudek může předložit i účastník řízení. Jestliže znalecký posudek předložený účastníkem řízení má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem. Soud umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožnit seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.

Svědek se vyjadřuje ke skutečnostem, které bezprostředně vnímal, kdežto znalec se vyjadřuje jen tam, kde posouzení skutkového stavu závisí na odborných znalostech. Hodnocení soudu nepodléhá odborné znalecké závěry ve smyslu jejich správnosti; soud hodnotí přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, vnitřní konzistentnosti a souladu s ostatními provedenými důkazy.

Důkaz listinou se provádí tak, že listinu nebo její část při jednání předseda senátu přečte nebo sdělí její obsah. Předseda senátu může navíc uložit tomu, kdo má listinu potřebnou k důkazu, aby ji předložil, nebo ji opatřil sám od jiného soudu, orgánu nebo právní osoby.

2.6 Mají některé způsoby dokazování větší důkazní sílu než jiné?

Přednost metod není stanovena, nicméně některé důkazní prostředky mohou být použity teprve tehdy, až zákonem požadované důkazy nelze provést (zpravidla úkony s obligatorní písemnou formou – jen když jsou např. zničeny, pak lze dokazovat i jinak, např. výslechem svědků apod.). Důkaz výslechem účastníka k jeho tvrzením lze ve sporných věcech nařít jen tehdy, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak (kromě souhlasu s výslechem). Jiné důkazy proto mají přednost.

2.7 Jsou pro prokázání určitých skutečností povinné určité způsoby dokazování?

Někdy může zákon stanovit, jaké důkazy je třeba provést, záleží na konkrétním sporu (např. v řízení o svolení k uzavření manželství je nutno vyslechnout oba snoubence).

Určité skutečnosti pak mohou být dokázány jen určitým důkazním prostředkem, např. směnečný nebo šekový rozkaz lze vydat jen na základě předložení směnky v prvopise, rozhodnutí o umoření směnky nebo další listiny; nařízení výkonu rozhodnutí lze učinit jen po předložení pravomocného rozhodnutí, resp. exekučního titulu apod.)

Pro vznik určitých závazků nebo i věcných práv (zvláště k nemovitostem) vyžaduje zákon písemnou formu smlouvy – z tohoto požadavku pak vychází i předmětný způsob dokazování.

2.8 Mají svědci ze zákona povinnost svědčit?

Ano, každý má zákonnou svědeckou povinnost se na předvolání dostavit a vypovídat, je nezastupitelný. Svědek, který svou svědeckou povinnost splnil, má nárok na tzv. svědecké (náhradu hotových výdajů a ušlého výděлку).

2.9 Ve kterých případech mohou svědci odmítnout vypovídat?

Výpověď může svědek odepřít jen tehdy, kdyby si jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soud. Dále musí soud respektovat svědkovu zákonnou povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem a jinou zákonem stanovenou nebo státem uznávanou povinností mlčenlivosti (např. skutečnosti uvedené ve zdravotní dokumentaci pacienta – tzv. lékařské tajemství; bankovní tajemství atd.). V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslychaného zprostil odpovědnosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost.

2.10 Může být osoba, která odmítne vypovídat jako svědek, sankcionována nebo přinucena podat svědectví?

Splnění svědecké povinnosti lze vynucovat předvedením Policií České republiky nebo v krajním případě uložením pořádkové pokuty.

2.11 Existují osoby, od nichž nelze vyžadovat svědectví?

Obecně řečeno není stanovena kategorie osob, od nichž nelze vyžadovat svědectví, spíše existuje okruh skutečností, o nichž určité osoby nemohou vypovídat (viz otázka 2.9).

2.12 Jaká je úloha soudce a účastníků při výslechu svědků? Za jakých podmínek lze svědka vyslechnout prostřednictvím videokonference nebo jiných technických prostředků?

Pouze soudce (předseda senátu) má právo vyslyšet svědka a tento výslech vede. Ostatní členové senátu, účastníci a znalci mohou klást další otázky svědkovi pouze se souhlasem předsedy senátu, ten může zamítnout konkrétní otázku, která je např. návodná, úskočná nebo není vhodná ani účelná.

Využití moderních technologií včetně videokonference umožňující výslech na dálku je v současné době umožněn u těch soudů, které pro to mají vytvořeno materiálně technické zázemí.

3 Hodnocení důkazů

3.1 Jestliže účastník získal důkaz nezákonným způsobem, existují omezení přípustnosti takového důkazu při rozhodování?

Ano. Navrhne-li účastník k prokázání svých tvrzení důkaz, který byl pořízen nebo účastníkem opatřen v rozporu s obecně závaznými právními předpisy a jehož pořízením nebo opatřením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právní osoby, soud takový důkaz jako nepřípustný neprovede.

3.2 Jsem-li účastníkem řízení, bude moje tvrzení považováno za důkaz?

Důkaz výslechem účastníků může soud nařídít, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a jestliže s tím souhlasí účastník, který má být vyslechnut. Toto pravidlo se neuplatní v nesporných řízeních, tj. v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu (viz bod 2.1) a v řízení o rozvod manželství nebo v řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistence partnerství. Důkazním prostředkem je pouze takový výslech účastníků, který soud zvlášť jako procesní důkaz nařídil k prokázání tvrzených skutečností.

Poslední aktualizace: 16/09/2020

Za originální verzi stránky (v jazyce daného členského státu) odpovídá příslušné kontaktní místo Evropské soudní sítě. Překlad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. ESS-O ani Evropská komise neodpovídá ani neručí za informace a data, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v právním oznámení.

V souvislosti s vystoupením Spojeného království z Evropské unie provádějí v současné době členské státy odpovědné za správu stránek obsahujících informace o vnitrostátních záležitostech aktualizaci obsahu. S ohledem na vystoupení Spojeného království z Evropské unie probíhá aktualizace těchto internetových stránek. Pokud zde najdete obsah, který zatím neodráží vystoupení Spojeného království z EU, není to záměr. Tato situace bude v dohledné době napravena.